

YTTRANDE 2017-02-13

Regeringskansliet
Rosenbad 4
103 33 Stockholm

Promemoria: ”Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål (Ju2016/09129/L6)

Sammanfattning

HFD-domen ser inte ut att ha lagstöd på någon väsentlig punkt, som rörande rekvisiten ”uppsatt”, ”utan att manövreras på platsen”, ”kan användas för personidentifiering”, samt undantaget 10 § 1. HFD har inte prövat de överordnade grundlagarna. Domen saknar såväl referenser till väsentliga rättskällor, som nödvändiga motiveringar. HFD har infört uppgifter som inte är relevanta och saknar grund, rörande klagandes anförande.

Oaktat HFD-domens eventuella brister, så står grundlagarna över KÖL och den föreslagna lagändringen är således onödig, därför görs inget ställningstagande till lagförslaget.

Är det något som måste ses över, så är det förvaltningsdomstolarnas ageranden. Dels att se till att Förvaltningsprocesslagen och andra lagar efterföljs av domstolarna, dels att en hårdare reglering av domstolarnas arbete införs, samt att kontroll och revision måste företas av hela domsstolsprocessen.

Bakgrund

Regeringen har i promemoria: ”Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål”, lagt fram ett förslag till ändring i kameraövervakningslagen (2013:460) (KÖL). Regeringen önskar remissvar.

Som ombud i båda drönarfallen (P-O Edberg och MarknadsTing i Gånarp), så lämnar jag till regeringen detta remissyttrande. Vi har lagt ned över 1000 arbetstimmar, gått igenom tusentals sidor rättsdokument, som lagar, förarbeten, utredningar, betänkanden, remisser, remissvar, doktrin, mm sedan 1970-talet som rör kameraövervakningslagen och dess tillämpning, och funnit att:

Lagförslaget är onödigt, befintlig lagstiftning står över HFD-domen i mål 78-16!

Självklart har jag den uppfattningen att all berättigad normal fotografering **inte** ska klassas som kameraövervakning. Lagförslaget är en följd av HFD-domen i mål 78-16. Domen rör ett specifikt fall, mål 78-16, och enligt praxis ska domskälen vara vägledande i rättstillämpningen rörande liknande fall. HFD har inte beaktat övergripande lagstiftning, grundlagarna, så som

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

Regeringsformen (RF) med näringsfrihet och informationsfrihet, samt anskaffningsfriheten i Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) och Tryckfrihetsförordningen (TF). Dessutom har inte HFD beaktat Europakonventionen. KÖL har alltid företrädare före HFD-domen om det skulle uppstå frågetecken kring HFD-domen. Grundlagarna gör att kameraövervakningslagen (KÖL) inte är tillämplig för begränsning av användningen av kameradrönare, och således finns det inga hinder att använda kameraförsedda drönare för berättigade ändamål med nuvarande lagstiftning.

Näringsfriheten

Justitierådet i HFD och f.d. professor i konstitutionell rätt, **Thomas Bull** och f.d. justitierådet i HD och f.d. professor i konstitutionell rätt, **Fredrik Sterzel**, har klokt, klart och tydligt framfört näringsfrihetens tillämpning i deras bok *Regeringsformen -en kommentar*, och på sidan 86, berörs ämnet rörande RF 17 § ”*Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får endast införas för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte att gynna vissa personer eller företag.*”

Bull och **Sterzel** skriver ”*Det behöver framhållas att bestämmelsen tar sikte på ingrepp som gör det svårt eller omöjligt att alls bedriva viss typ av verksamhet eller utöva ett visst yrke.*”

Det finns inga angelägna skäl att begränsa berättigad seriös fotografering av åkermark, skog, byggnader, tomter etc. Framförallt, när det är fritt att fotografera med en handhållen kamera. Grundlagarna är till för att just hindra missriktad effekt av underordnade lagar och bestämmelser. Därför träder RF in och KÖL saknar verkan för kameradrönare i yrkesutövning för berättigade ändamål.

Informationsfrihet och anskaffningsfrihet

På samma sätt som näringsfriheten står över KÖL, så står den i grundlagarna stipulerade informationsfriheten och anskaffningsfriheten över KÖL. Det kan nämnas att SVT i debattartiklar skriver att SVT helt ignorerar HFD-domen, då anskaffningsfriheten står över KÖL.

Grundlagarna rörande närings-, informations- och anskaffningsfriheten kan prövas av HFD

Det ligger ett överklagande till HFD av Kammarrätten i Göteborgs dom i mål 3716-16, där HFD kan pröva grundlagarna. Det är av vikt för ledning av rättsskipningen att det blir prövat i högre instans hur grundlagarna förhåller sig till KÖL.

Missuppfattning att HFD-domen gäller alla kameradrönare

Det finns en bred missuppfattning att HFD-domen skulle röra alla kameradrönare. Något sådant framgår inte av HFD-domen, vilket också har förtydligats av justitierådet **Mari Andersson**. HFD-domen berör endast ett fall, P-O-Edbergs. Det är domskälen som är vägledande. Varje kamera och dess användning, på drönare eller ej, ska individuellt bedömmas mot KÖL, inte mot HFD-domen. Det är när eller om det blir tolkningsproblem som en HFD-dom kan vara till vägledning. Varje myndighet är självständig och ej bunden av någon HFD-dom. Det är lagen som gäller, KÖL och grundlagarna. Inte heller någon användare av kameradrönare är tvungen att följa HFD-domen, då det är lagen som gäller. Något som har kraftigt belysts av att SVT som fortsätter att filma med kameradrönare och visar detta på bästa sändningstid med största möjliga tittarsiffror, t ex rörande ”Stjärnorna på slottet”. Detta utan att någon myndighet, mig veterligen, har reagerat. Brott mot KÖL är straffsanktionerat med upp till 1 års fängelse.

Konsekvenser om HFD-domen blir vägledande

Om HFD-domen tolkas så som att kameradrönare är tillståndspliktiga enligt KÖL, så för det med sig vittgående konsekvenser:

- ALLA mobiltelefoner med kamera är tillståndspliktiga enligt KÖL.
- Stativfotografering är tillståndspliktig enligt KÖL.
- Undervattensfotografering med ROV är tillståndspliktig enligt KÖL.

Det måste påpekas att det föreslagna lagförslaget inte befriar dessa applikationer från tillståndsplikt, vilket kommer att lagtekniskt att få oöverskådliga konsekvenser för Sveriges befolkning, om HFD-domen ska anses vara vägledande.

HFD:s vägledande domsskäl

HFD har dryftat KÖL:s tre rekvisit för tillståndsplikt (KÖL 2 §) och undantaget för tillståndsplikt (KÖL 10 § 1):

- Är kameran uppsatt?
- Manövreras kameran på platsen?
- Kan kameran användas för personövervakning?
- Är undantaget i 10 § 1 tillämplig?

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

Är kameran uppsatt?

HFD skriver att en kamera som monteras på en drönare **kan** vara uppsatt även om den monteras bort mellan flygningarna. Kameran kommer återkommande att fästas på drönaren, därför måste kameran anses vara uppsatt i lagens mening, anser HFD.

HFD skriver inledningsvis ”En övervakningskamera är oftast permanent fästad på t ex en vägg eller en stolpe för att övervaka ett **visst geografiskt område**”. Detta är centralt, det ska vara ett **visst område** som ska vara aktuellt för övervakning.

En kameradrönare övervakar normalt inte ett visst område. Den kan dock hypotetiskt göra det om den är permanent, eller varaktigt placerad, på ett visst område. Den absoluta majoriteten av kameradrönare övervakar dock inte ett visst område.

HFD skriver vidare: ”Den aktuella bestämmelsen tar emellertid inte sikte endast på sådana fasta anordningar (jfr prop. 1975/76:194 s.21.) Även en kamera som fästs på ett rörligt objekt kan enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening vara att anse som uppsatt på sådant sätt som kameraövervakningslagen förutsätter.”

Omständigheterna har redogjorts för HFD i processmaterialet. En kamera kan självklart anses vara en övervakningskamera i ett rörligt objekt, **om** kameran övervakar ett **visst område** med en **viss varaktighet**, t ex en kamera i en buss eller taxi, vanligtvis utrymmet kring dörrarna och föraren. Förbetena hänvisar till exemplen med just med taxi och buss, vilket visar att HFD inte har stöd i varken lagen eller förarbetena.

Det är rörande KÖL, irrelevant om en kamera är monterad på ett rörligt objekt eller ej, utan det är området och varaktigheten på det som övervakas, som är av intresse.

Det ser ut som om att HFD anser att ”monterad på” skulle var ekvivalent med ”uppsatt”. Så är det förstås inte. ”Uppsatt” avser installerad på ”**ett visst område**” med en ”**viss varaktighet**”. På vad eller hur en kamera är monterad saknar relevans för bedömningen av om en kamera ska klassas som övervakningskamera enligt KÖL.

Om man skulle tolka HFD:s dom som att ”monterad på” skulle vara ekvivalent med ”uppsatt”, så innebär det att en **mobiltelefon** med kamera är ”**uppsatt**”. En mobiltelefon kan man lägga ifrån sig, alltså är den inte manövrerad på platsen enligt HFD. Självklart kan en mobiltelefon med kamera identifiera en person, så enligt HFD:s uppfattning, blir således en **mobiltelefon en tillståndspliktig övervakningskamera**.

Vidare så har justitierådet **Mari Andersson** på direkt fråga svarat att en kamera på stativ träffas av HFD-domen på samma sätt som en kameradrönare.

Varaktighet

HFD tar inte upp varaktighetsaspekten i domskälen. HFD ger alltså ingen vägledning till hur begreppet varaktighet ska tolkas. Dock har klagande angett en flygtid på 6 till 10 minuter.

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

Detta skulle innebära att bland annat följande aktiviteter med vanligt stativ träffas av HFD-domen:

- Sportfotografering
- Bröllopsfotografering
- Nyhetsfotografering
- Naturfotografering
- Familjefotografering

När det gäller familjefotografering, så blir det intressant, då förarbetena har klart och tydligt redogjort att varaktighetskriteriet inte är uppfyllt vid tillfällig dokumentation av en familjeangelägenhet. Familjeangelägenheter är ofta återkommande och tar ofta längre tid än 6 till 10 minuter, t ex barnens konserter eller fotbollsmatcher. Således har HFD inte lagligt stöd i domen. Klagandes inställning till kriteriet uppsatt har utförligt redogjorts för i processmaterialet.

HFD-domen inte bara saknar stöd rörande varaktighetsaspekten för ”uppsatt”-rekvisitet, utan domen strider direkt och otvetydigt mot lagstiftarens intentioner, vilket klart och tydligt framgår av förarbetena.

HFD anför vilseledande data i domen rörande uppsatt

HFD skriver att klagande har anfört följande: ”Kameran sitter fast på drönaren med en gummisnodd och plockas bort mellan flygningarna. Den är därför inte varaktigt uppsatt.”

Att kameran plockas bort mellan flygningarna är fakta. Men detta är inte det som klagande har anfört som skäl till att ”uppsatt”-rekvisitet inte är uppfyllt. Klagande har däremot anfört att drönaren inte flyger oftare eller längre tid än vad som gäller för att filma en familjeangelägenhet, och därför är inte varaktighetskriteriet uppfyllt, helt enligt lagstiftarens intentioner givna i förarbetena.

Varför HFD väljer att i domen under yrkanden m.m. att skriva om det som är oväsentligt, men utlämnar klagandes väsentliga anförande, ger en skev bild av processen. HFD har på direkt förfrågan vägrat att ange var HFD i processmaterialet, speciellt i klagandes slutanförande, har hämtat det klagande skulle ha anfört.

Utan att manövreras på platsen

HFD skriver att med ”utan att manövreras på platsen” menas att kameran hanteras fortlöpande på en plats som är klart åtskild från den där kameran är uppsatt. HFD skriver vidare: ”Detta

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

innebär att lagen inte är tillämplig för handhållna kameror (jfr prop. 1975/76:194 s. 21 och prop. 201/13:1155 s. 26)."

Förarbetena ger ingen klar definition vad som menas "på plats" utan vi har bara att lita till allmän förståelse och sunda förnuftet. Att en armlängds avstånd är "på platsen" är en självklarhet och utgör lagtekniskt inget maximiaavstånd. För normalt rättsmedvetande så förutsätts att "på platsen" följer gängse normer, som är betydligt längre än en armlängds avstånd. Är Zlatan "på plats" då han är på fotbollsplanen? Är en person "på plats" när denne är i publikhavet på en Bruce Springsteen-konsert? Eller måste personen hålla "The Boss" i handen för att kunna säga att han var "på plats." Om någon står på trottoaren och ser en trafikolycka i en gatukorsning, är denne då på plats? Eller när polisen frågar om denne var på plats, så måste personen säga nej, jag höll inte i någon av bilarna med handen?

Uppenbarligen, så är "på plats" ett begränsat område där man med synen kan uppleva vad som händer, typiskt för manövreringen av en kameradrönare.

Hade lagstiftaren menat att gränsen går vid en armlängds avstånd, så hade nog lagstiftaren skrivit just så.

Vad som menas med klart avskilt är inte entydigt definierat i förarbetena. Det beror på sammanhanget. För ett mikrochip så kan två ledare anses vara klart avskilda på ett avstånd av 1 mikrometer, dvs 1/1000-dels mm. Men, "ej klart avskilt" kan menas vara avstånd mellan två stjärnbilder på himmelen, och då kan det röra sig om ljusår. För att en kamera ska vara manövrerad på en annan plats än där den är uppsatt, så måste det röra sig om just två olika platser, t ex ett torg relativt ett kontrollrum. Dessutom, om kameran inte manövreras, men är uppsatt, så betyder avståndet ingenting, då "kameran inte manövreras", t ex rörande en fast kamera i ett varuhus.

Att HFD aktivt väljer ett minimikriterium, dessutom utan lagstöd, ter sig märkligt, framförallt med de för HFD uppenbara kända negativa konsekvenserna för företag, myndigheter och enskilda. HFD hade lätt kunnat anamma klagandes synpunkt, inom synavstånd.

Intressant är att HFD tar upp en 40 år gammal proposition 1975/74:194 till den obsoleta lagen Lag om allmän kameraövervakning (LAK). Där står det också på sidan 21:

"Fordrar kameran för sin funktion helt eller delvis skötsel på platsen, träffas den inte av lagen"

Det är uppenbart att absoluta merparten av kameradrönare fordrar för sin funktion skötsel på platsen, t ex byte av batterier, minneskort, frekvensinställning mm. Dessutom måste kameradrönaren aktivt flyttas på platsen under ett uppdrag. Alltså är inte kriteriet "utan att manövreras på platsen" uppfyllt, och således föreligger heller ingen tillståndsplikt.

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

Kan användas för personövervakning

HFD skriver i domen att det är utan betydelse vad som är syftet med användningen och om kameran rent faktiskt används för personövervakning. Dock måste det vara så att personidentifiering är möjlig.

Vidare skriver HFD: ”Eftersom kameran är uppsatt på ett rörligt föremål, och såldes inte ständigt placerad på en sådan plats att personidentifiering **omöjliggörs**, kan den användas för personövervakning.”

Om HFD:s dom ska anses vara vägledande så får det häpnadsväckande konsekvenser:

Eftersom klagande, och alla andra professionella kameradrönaroperatörer med obligatorisk klass 1B certifikat, är enligt föreskrifter tvingade att hålla ett säkerhetsavstånd om minst 50 meter, så kan klagandes kamera och liknande kameradrönare inte identifiera en person på grund av avståndet, sensor och vidvinkligt objektiv. **Legalt är personidentifiering inte möjligt.** Om personidentifiering skulle vara möjlig, så innebär det inte bara en överträdelse av Transportstyrelsens författningssamling TSFS 2009:88, utan även ett brott mot Luftfartslagen (2010:500), 13 kap. 1 §, med upp till 2 års fängelse.

HFD:s dom skulle **om** den anses vara vägledande, innebära att myndigheter kan fatta negativa beslut för enskild, endast baserat på grundval av att ett **hypotetiskt brott** inte kan omöjliggöras. Detta skulle få konsekvenser som:

- Körkort kan inte utfärdas, då det inte omöjliggörs att personen kör för fort eller kör olagligt.
- Utskänkningstillstånd kan inte utfärdas, då det inte omöjliggörs att man tar in svartspit olagligt.
- Bygglov kan inte utfärdas, då det inte kan omöjliggöras att man bygger olagligt utanför tillståndet.

osv, dvs en helt **ny rättsprincip!**

Undantaget för tillståndsplikt KÖL 10§ punkt 1

HFD skriver i domen. ”Undantags-regleringen i 10 § första stycket 1 är inte tillämplig”. HFD motiverar inte domskälet, vilket är märkligt, speciellt med tanke på vad som står i lagen:

”Tillstånd till kameraövervakning krävs inte

1. vid övervakning som sker med en övervakningskamera som för säkerheten i trafiken eller arbetsmiljön är uppsatt på ett fordon, en maskin eller liknande för att förbättra sikten för föraren eller användaren,”

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

Myndigheter har ansett att kameradrönare är att bedömas som fordon. Oavsett detta, så är en kameradrönare uppenbarligen en maskin eller dylikt.

Att utrustningen ryms inom bestämmelsens tillämpningsområde, och är således undantagen från tillståndsplikt ges av prop. 2012/13:115 s. 54, ” *Vissa av kamerorna används i syfte att underlätta vid framförandet av fordonet, fartyget eller luftfartyget...* ” ” *Sådana kameror är inte avsedda för övervakning av enskilda personer. Denna form av övervakning kan omfattas av undantaget från tillståndsplikten i 7 § 1 LAK (se 10 § första stycket 1 i förslaget till kamera-övervakningslag), som gäller för kameror på fordon m.m. som används av trafiksäkerhetsskäl eller för säkerheten i arbetsmiljön.* ”

Kan lagen eller förarbetena bli klarare? Hur kan HFD anse att 10 § första stycket 1, inte är tillämplig? Varför ges ingen motivering från HFD?

Det är uppenbart att 10 § 1 är tillämplig, något som utförligt har redovisats för HFD i processmaterialet.

Lagförslagets önskade effekter

Lagförslaget har uppenbarligen som syfte att undanröja verkan av den kontroversiella HFD-domen, och det är lovvärt. Eventuella negativa konsekvenser, är att drönare skulle kunna användas för riktig kameraövervakning, genom t ex flyga upp på ett tak, parkera där och övervaka känsliga områden under mycket lång tid, utan att övervakningen regleras på något sätt.

Förvägran en offentlig och rättvis rättegång

HFD avslog en muntlig förhandling, just avsedd för att utreda eventuella missförstånd. Någon offentlig rättegång kunde alltså inte hållas i målet. En offentlig och rättvis rättegång är en lagstadgad rättighet enligt de grundläggande rättigheter som Sverige har förbundit sig att följa.

Bifogas: Klagandes slutanförande

Linköping 2017-02-13

Knut Johansen

Remissvar: Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare för berättigade ändamål

Kontaktuppgifter:

Knut Johansen

Onkel Adamsgatan 9

582 35 Linköping

e-post: knut.johansen@telia.com

Telefon: 0708-298484